

TEKSTY ŹRÓDŁOWE

Tekst nr 1

25 lipca 1946. Rozkaz por. Hieronima Piotrowskiego „Mohorta” wydany po objęciu funkcji prezesa Obwodu WiN Ostrów Mazowiecka.

M[iejsce] p[ostoju] dn. 25 VII [19]46 r. „Las”

Rozkaz nr 7

1. (...)
2. *Zalecam pogłębienie konspiracji w pracy.*
3. *Zabraniam noszenia broni, mundurów wojskowych i wszelkiej strzelaniny.*
4. *Przestrzegać i stosować się do ustalonych kryptonimów.*
5. *Raz jeszcze przypominam, że z chwilą aresztowania każdy żołnierz automatycznie przestaje być przełożonym i rozkazy wydane przez niego „pod przymusem” nie mają żadnej mocy prawnej i nie mogą być wykonywane. Z punktem tym zaznajomić wszystkich żołnierzy.*
6. (...)
7. *Wszystkim członkom organizacji zabraniam poza służbą prowadzenia rozmów na tematy służbowe. O objawach gadulstwa w naszych szeregach natychmiast mi meldować.*
8. (...)
9. *Zabraniam picia wódki i brania udziału w uroczystościach połączonych z libacjami (wesela, chrzciny, huczne imieniny itp.).*
10. *Na terenie powiatu daje się zauważyć wzrost bandytyzmu. Wszystkich członków Org[anizacji], a zwłaszcza pracownikom wyw[iaadu], polecam dołożyć wszelkich starań, by wykryć, w możliwie krótkim czasie, istniejące bandy.*
11. *Biała lista. Do dn. 28 VIII [19]46 r. polecam sporządzić i mnie przedstawić dokładną listę członków Org[anizacji], którzy zostali aresztowani, skazani w procesach, wywiezieni do Rosji, zamordowani. Lista ta ma obejmować cały okres okupacji sowieckiej do dnia dzisiejszego. O każdym wypadku aresztowania proszę meldować mi niezwłocznie.*
12. *Czarna lista. Do dn. 28 VIII [19]46 r. polecam sporządzić i mnie przedstawić dokładny spis: czynnych komunistów, bandytów, agentów gestapo, UB-owców, współpracowników UB.*

Prezes Obwodowy „Mohort”

Tekst nr 2

31 października 1946. Rozkaz nr 8 prezesa Obwodu WiN Ostrów Mazowiecka za październik 1946 r. dotyczący wzmożenia dyscypliny organizacyjnej oraz zagrożeń dla pracy niepodległościowej

Rozkaz nr 8

(...)

6. Polecam pouczyć członków organizacji, że tajemnica służbowa wiąże ich w stosunku do wszystkich niezainteresowanych bezpośrednio służbowo w danej sprawie. Tajemnica służbowa obowiązuje szczególnie żołnierzy aresztowanych, którym w żadnym wypadku nie wolno zdradzić się najmniejszym słowem o pracy organizacyjnej. Aresztowani muszą pamiętać, iż w każdym więzieniu, w każdej celi i areszcie są agenci – prowokatorzy UB, których zadaniem jest obserwacja, podsłuch i prowokacja aresztowanych do intymnych rozmów, zwierzeń. Celem zamaskowania tych prowokatorów w oczach uwięzionych są oni traktowani tak samo jak inni aresztowani, są oni łajani, bici – jedynie po to, by było im łatwiej zdobyć zaufanie aresztowanych i wydobyć z nich potrzebny materiał.
7. Żołnierzem OL [i] patrolom dywersyjnym w czasie akcji polecam w stosunku do ludności cywilnej zachowywać się grzecznie, uprzejmie, ale stanowczo.
8. Wszystkim członkom org[anizacji] zabraniam poza służbą prowadzenia rozmów na tematy org[anizacyjne]. O objawach gadulstwa w naszych szeregach natychmiast mi meldować.
9. Jak stwierdziłem, członkowie organizacji – szczególnie spaleni – zupełnie niepotrzebnie „szwędają” się po terenie, kategorycznie [zabraniam] „łażenia”, zwłaszcza w dzień.
10. (...)
11. Polecam wszystkim członkom org[anizacji] przygotować sobie meliny – schrony, które mogą być im potrzebne w najbliższym okresie.
12. Przypominam, iż wszyscy prezesi gmin muszą prowadzić księgi: kasową i materiałową (wzór załączam). Odpisy z tych ksiąg w dwóch egz. przysyłać mi razem z miesięcznym raportem sytuacyjnym.
13. Przypominam, iż prezesi gminni mogą czynić wydatki na cele org[anizacyjne] jedynie po uprzednim uzyskaniu mojej aprobaty. Zezwalam na wydatkowanie pieniędzy bez uprzedniej mojej zgody jedynie w wypadku potrzeby udzielenia pomocy rannym w akcji lub na wykupienie aresztowanego.
14. (...)
15. W związku z wątpliwościami, jakie częstokroć nasuwają stosunki panujące w terenie, wyjaśniam: pomiędzy WiN-em a PSL nie istnieje żadne jawne czy tajne porozumienie. Obie organizacje dążą do swoich własnych odrębnych celów. Optyczna zbieżność posunięć taktycznych jest rzeczą najzupełniej przypadkową i świadczy najwyżej o podobnej, lecz absolutnie niezwiązanej, niezależnej od siebie ocenie poszczególnych zjawisk politycznych i gospodarczych. PSL, w przeciwieństwie do pozostałych partii „zablokowanych” – ugrupowanie czysto polskie – odnosi się negatywnie do niektórych posunięć warszawskiego rządu, przyjmując w wielu wypadkach postawę opozycyjną, która oczywiście zbliża go na tych odcinkach do poglądów reprezentowanych przez WiN. Z drugiej jednak strony podkreślam, iż PSL nie stanowi jednolitego organizmu ideowego. Dlatego też stosunek do niego terenowych ogniw oraz poszczególnych działaczy WiN uzależniam od decyzji indywidualnej. Przestrzegam wszakże przed posługiwaniem się PSL-em jako parawanem legalizacyjnym. W chwili obecnej bowiem legitymacje wystawione przez tę partię same w sobie są dokumentami całkowicie delegalizującymi, jako takie nie powinny być używane przez członków WiN.

Tekst nr 3

31 grudnia 1945. Okresowy rozkaz komendanta Powiatu „Olkusz” por. Adama Kotowskiego „Kłosa” dotyczący spraw organizacyjnych i dyscypliny.

M[iejsce] p[ostoju] dnia 31 XII 1945 r.

Komenda Powiatu „Olkusz”¹

Rozkaz nr 2

[...]

3. Wzór uniformu żołnierzy PAS-u

Komenda Okręgu rozkazem z dn. 20 XII [19]45 nr 1642 ustaliła wzór uniformu żołnierzy PAS-u: do zwykłego stroju polowego wprowadzono odznaki trupich główek po jednej na naramiennikach, naramienniki barwy czarnej i na otoku czapki pod orzełkiem trupa główkę. Żołnierzom, którzy przebyli w partyzanckich oddziałach co najmniej 6 miesięcy, będzie nadawana odznaka honorowa – trupia główka, umieszczona na tarczy piastowskiej z literami SWO „Śmierć Wrogom Ojczyzny” na lewym ramieniu rękawa płaszczy i kurtek 10 cm poniżej szwa na ramieniu. Nadawanie odznaki honorowej ogłaszane będzie każdorazowo rozkazem Komendy Okręgu na wniosek Szefa PAS-u.

[...]

p.o. Komendanta Powiatu

Tekst nr 4

Ulotka adresowana do żołnierzy „ludowego” WP wydana przez Obwód WiN Ostrów Mazowiecka w czerwcu **1946.**

Do żołnierzy armii Żymierskiego!

Żołnierze – Polacy! Zbliża się doniosła chwila dziejowa – zbliża się rozprawa zbrojna z czerwonym caratem!!!

W najbliższej przyszłości rozpadnie się komunistyczna demokracja.

Ty, żołnierzu armii Żymierskiego – świadomie czy nieświadomie stoisz po drugiej stronie barykady, bronionej przez Naród Polski.

Pomagasz „resortowi bezpieczeństwa” w wyłapywaniu najlepszych synów Ojczyzny, którzy ani na chwilę nie załamali się, którzy ani na chwilę nie złożyli broni w walce z niemieckim i sowieckim okupantem.

Pamiętaj, żołnierzu, że swym postępowaniem pomagasz zdrajcom Ojczyzny. Pamiętaj, że działasz na szkodę Państwa Polskiego. Za swe postępowanie odpowiadaj będziesz przed prawowitymi sądami wolnej Polski.

Pamiętaj, żołnierzu, że już nadszedł czas porzucenia tej haniebnej roboty: porzucenia sowieckich lub żydowskich dowódców.

Żołnierzu! Nie pozostawaj dłużej zbrodniczym narzędziem walki z Narodem Polskim w rękach sowieckich politruków.

Zdecyduj się – czas nadszedł!!!

Podziemne Władze Polski

Tekst nr 5

30 kwietnia 1945. Wykaz posterunków MO na terenie AKO Ostrów Mazowiecka w kwietniu 1945 r.

30 IV [19]45

P[rzewo]d[ni]k [Obwodu] „Osty”

Wykaz posterunków milicji na [Obwodzie] „Oset” 35 za miesiąc kwiecień 1945

l p .	miejsco wość	Nazwa posterunku	Stan osobowy			Uzbrojenie					uwagi
			Czl[onkowie] AK	Niechl[onkowie] AK	Razem	k b	rk m	Pist[olety] masz[ynowe]	pistolety	automaty	
1	Ostrów	Powiat[owa] Komenda	2	10	12	5	1	-	4	2	Milicji ciągle przybywa
2	Ostrów	Posterunek Ostrów	4	60	64	4	2	-	4	4	
3	Ostrów	Kolejowa milicja	4	30	34	2	6		4	4	
4	Komorowo	Komorowo		6	6						
5	Brok	Brok	2	2	4	6			1		
6	Poręba	Poręba		6	6						
7	Brańszczyk	Brańszczyk		8	8						
8	Długosiodło	Długosiodło	1	11	12						
9	Wąsewo	Wąsewo		4	4						
10	Małkinia	Małkinia	5	5	10	7		1	2		
11	Małkinia	Małkinia kolejowa	3	39	42	2	3				

Na reszcie powiatu stwierdzono, że milicja posiada: 64 kb, 2 pistolety i 13 automatów.

P[rzewo]d[ni]k [Obwodu] „Osty”
„Stanisławski”¹

¹ „Stanisławski” – kpt. Stanisław Bęklewski vel Pieszkowski („Bomba”, „Żuk”, „Juno”).

Tekst źródłowy nr 6

31 sierpnia 1946. Raport sytuacyjny prezesa Obwodu WiN Ostrów Mazowiecka za sierpień 1946 r.

M[iejsce] p[ostoju] dn. 31 VIII 1946 r.

Ostrów Maz.

Raport sytuacyjny za m[iesiąc] sierpień [19]46 r.

[...]

A. Bezpieczeństwo

[...] UB w Ostrowi liczy obecnie 80 ludzi. W czasie od 4 do 12 bm. grasował na terenie powiatu prowokacyjny oddział part[yzancki], UB w sile około 80 ludzi. Był on m.in. w Udrzynie, Budykierzu, Lipniaku-Majoracie, Pecynie Nowej, Długosiodle, Daleki[e]m, okolicach Pasiek, Wąsewa, Trynosach i Komorowie. Wszędzie podawali się za ludzi z lasu. Dn. 8 bm. byli oni w Długosiodle w kilku sklepach, gdzie zabrali: chleb, słoninę itp. Za towary nie płacili, tylko wystawili pokwitowania z podpisem WiN. Ludzi naiwnych nie spotkali i nikogo nie aresztowali. Gajowemu Barczyńskiemu z Lipniaku-Majoratu zabrali wieprza o wadze ponad 100 kg.

(...)

- a) Dn. 2 bm. o godz. 7, w m. Poręba-Kocęby, czterech UB-owców w cywilnych ubraniach usiłovali zastrzelić przechodzących ulicą ob.ob. „Ponurego” i „Rysia”. W tym czasie szosa warszawska na wysokości Udrzyn–Poręba była obstawiona przez UB i A[rmie] Ż[ynierskiego] z Ostrowi. N[ie]p[rzyjacie]l przyjechał na 4 samochodach.

Dn. 4 bm. o godz. 3 min. 45 otoczony został przez UB i A[rmie] Ż[ynierskiego] z Ostrołęki dom Łojka Władysława ze wsi Góry gm. Goworowo, pow. Ostrołęka, u którego w stodole nocowali ob.ob. „Ponury”¹ i „Motyl”¹. UB po aresztowaniu ob. Łojka wpadło do stodoły i zaczęło strzelać do nich. Rzucili 1 granat, ob.ob. „Ponuremu” i „Motylowi” udało się wyjść ze stodoły. W czasie wycofywania się ob. „Ponury” zostaje zabity. Ob. „Motyl” wyszedł cało. Ciało zabitego zostało zabrane do Ostrołęki. Wg krążących pogłosek, kilku UB za akcję tą zostało odznaczonych oraz otrzymali nagrody pieniężne w wysokości od 10 000 zł do 100 000 zł sow[ieckich].

(...)

Prezes Obwodowy
„Jur”

² „Jur” – por. Hieronim Piotrowski („Mohort”, „Andrzej”).

Tekst źródłowy nr 7

19 marca 1947. Wytyczne Komendanta „XV” Okręgu NZW dla komendantów powiatów w sprawie ogłoszonej przez komunistów tzw. amnestii z lutego–kwietnia 1947 r.

Ściśle tajne

K[omenda] O[bwodu] „Łaba północ”

Dn. 19 III 1947 r.

Rozkaz specjalny

Na odprawie Kom[andy] Pow[iatowej] N[arodowego] Z[jednoczenia] W[ojskowego] dnia 17 III 1947 r., po szczegółowym przedyskutowaniu sprawy ujawnienia się i sytuacji politycznej ostatnich dni, zapadła jednogłośna decyzja:

Nie ujawniać się.

W związku z powyższym zarządzam:

1. Kom[enda] Pow[iatowa] poucza natychmiast o sytuacji politycznej i skutkach amnestii oraz wzywa swoich podkomendnych do nieujawniania się i niezдания broni.
Z dniem 23 IV 1947 r.:
2. Stosować zamiast nazw korespondencji kryptonimy podane na odprawie.
3. Zmienić pseud[onimy] [sic!] wszystkich aktywnych oraz spalonych członków NZW.
4. Zezwolić swoim członkom org[anizacji] spalonym, a nieproduktywnym, na ujawnienie się, broń odebrać.
5. Żołnierzy PAS przydzielić równomiernie do baonów i zamelinować ich – ubranych cywilnie.
6. Zaniechać przeprowadzania drobnych akcji obronnych i gospodarczych. Akcje gospodarcze przeprowadzać bardziej korzystnie i efektywnie, po uprzednim przeprowadzeniu dobrego wywiadu.
7. W zachowaniu się członków NZW przestrzegać i pogłębiać zasady konspiracyjne.
8. Nie używać w rozmowie i korespondencji wyrazu NZW.
9. Ograniczyć do minimum ruch patroli.
10. Przebudować sieć łączności, w myśl wytycznych podanych na odprawie (punkty zdawczo-odbiorcze).
11. Rozszerzyć wywiad polityczno-gosp[odarczy] na terenach miejskich.
12. Usprawnić łączność alarmową w baonach i kompaniach.
13. Z nastaniem wiosny zbudować schrony i schowki przynajmniej 2 na drużynę, miejsce ich utrzymywać w tajemnicy.

Rozkaz niniejszy polecam Kom[endantowi] Pow[iatu] pod osobistą odpowiedzialnością przechowywać w takim miejscu, żeby pod żadnym warunkiem nie dostał się w ręce wroga czy też niepożądaney osoby.

Rozdzielnik:

Wszyscy Kom[endant] Pow[iatowi]

K[omendant] O[okręgu] XV

/-/ „Błękit”¹

BIOGRAMY

Stanisław Bęklewski vel Pieszkowski „Bomba”, „Juno”, „Stanisław”, „Stanisławski”, „Żuk”

Kpt., ur. 3 XII 1886 w Warszawie. Ukończył Politechnikę w Rydze. Jako oficer armii rosyjskiej brał udział w I wojnie światowej. Następnie służył w II Korpusie WP w Rosji pod rozkazami gen. Józefa Hallera. W stopniu kapitana uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej (odznaczony Krzyżem Virtuti Militari).

Po wojnie prowadził własne gospodarstwo na Polesiu. Od 1940 w konspiracji ZWZ-AK, początkowo w pow. Węgrów, a następnie pow. Ostrów Mazowiecka, gdzie pełnił funkcję oficera saperów. Uczestniczył w akcji „Burza” w szeregach III batalionu 13. pp AK. Po wejściu armii sowieckiej na teren pow. Ostrów Mazowiecka kontynuował działalność niepodległościową. W październiku 1944 objął funkcję komendanta obwodu. Choć wydawało się, że wiek i stan zdrowia nie pozwolą mu na aktywną działalność konspiracyjną, to jednak właśnie jemu udało się utrzymać ciągłość pracy niepodległościowej w pow. Ostrów Mazowiecka.

W lutym 1945 podporządkował się Komendzie Okręgu Białystok AK-AKO. Pracował w bardzo trudnych warunkach, całkowicie zdekonspirowany i tropiony przez służby komunistyczne. Po powstaniu Zrzeszenia WiN w okresie IX 1945–VII 1946 sprawował funkcję prezesa tej organizacji w Obwodzie Ostrów Mazowiecka. W lipcu 1946 objął stanowisko prezesa Inspektoratu Olsztyńskiego WiN (krypt. „Bohdan”, pow.: Lidzbark, Mrągowo, Pisz, Olsztyn, Szczytno). W ciągu kilku miesięcy rozszerzył działalności Zrzeszenia WiN na całe woj. olsztyńskie.

Aresztowany 21 XII 1946, przeszedł bardzo ciężkie śledztwo w WUBP w Olsztynie, podczas którego 18 I 1947 zmarł rzekomo na „atak serca”. Nikogo nie obciążał swymi zeznaniami, nie podał nawet swego prawdziwego nazwiska (zginął pod fałszywym nazwiskiem Pieszkowski). Miejsce jego pochówku pozostaje nieznane.

Por. Hieronim Piotrowski „Jur”, „Mohort”, „Andrzej”

ur. 20 VIII 1910 w Witebsku, w rodzinie prawnika. W 1930 ukończył gimnazjum im. Hetmana Jana Zamoyskiego w Zamościu. Następnie studiował na Wydziale Prawa KUL, który ukończył w 1934. Podczas nauki w szkole średniej i na studiach działał czynnie w harcerstwie. W latach 1934–1935 odbył służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy Artylerii we Włodzimierzu Wołyńskim, po czym w stopniu plutonowego

podchorążego rez. artylerii został skierowany do 3 pac w Wilnie, gdzie w 1936 uzyskał pierwszy awans oficerski. Uczestniczył w wojnie obronnej 1939. Nie poszedł do niewoli, powrócił do Wilna i już jesienią 1939 podjął działalność konspiracyjną. Wiosną 1944 został skierowany do partyzantki; początkowo służył w 3 Brygadzie Wileńskiej AK, następnie w Oddziale Rozpoznawczym Komendanta Okręgu, gdzie dowodził 1 plutonem kawalerii. Uczestniczył w operacji „Ostra Brama”, osłaniając punkt dowodzenia ppłk. Aleksandra Krzyżanowskiego „Wilka”. Po rozbrojeniu przez sowietów sił AK skoncentrowanych pod Wilnem kontynuował działalność niepodległościową dowodząc oddziałem walczącym w rejonie Puszczy Nalibockiej (pod koniec 1944 przekazał komendę rtm. Władysławowi Kitowskiemu „Orliczowi”, zostając jego zastępcą). Prowadził samoobronę przeciw NKWD. Był jedynym dowódcą, który wyprowadził zwarty pododdział po klęsce pod Rowinami. Przedarł się za „jałtańską granicę” i zameldował w Komendzie Okręgu Białostok AK-AKO. Początkowo powierzono mu funkcję dowódcy oddziałów samoobrony w Inspektoracie Białostockim AK-AKO, a jesienią 1945, po powstaniu Zrzeszenia WiN, funkcję prezesa (komendanta) Obwodu Sokółka–Białostok WiN. Pomimo trudnych warunków doskonale wywiązywał się z powierzanych mu zadań organizacyjnych i bojowych. W wyniku intryg będących dziełem ludzi nie dorównujących mu w standardach pracy konspiracyjnej, został pozbawiony pełnionej funkcji i przeniesiony z końcem wiosny 1945 do Obwodu Ostrów Maz. WiN, początkowo jako dowódca oddziałów partyzanckich, a potem prezes obwodu. Szybko udało mu się nie tylko znacząco poprawić funkcjonowanie tejże struktury, ale także rozszerzyć działalność WiN na sąsiednie tereny (jego podkomendni wykonali w tym czasie wiele udanych akcji przeciw siłom komunistycznym). Poległ 16 I 1947 zaskoczony przez grupę operacyjną KBW i UB na kwaterze we wsi Brzuza (pow. Węgrów), gdzie dochodził do zdrowia po długiej chorobie. Funkcjonariusze „bezpieki” zabrali ciało por. Piotrowskiego do PUBP w Węgrowie. Miejsce jego pochówku pozostaje nieznane.

Odnaczony Krzyżem Walecznych i Złotym Krzyżem Zasługi z Mieczami.

Jan **Kmiolek** „Mazurek”, „Wir”, „Fala”, „Witold”,

ur. 23 II 1919 w Rząśniku w wielodzietnej rodzinie rolników.

Ukończył 7 klas szkoły powszechnej. Do wybuchu wojny najmował się do pracy u gospodarzy w swej rodzinnej wsi. W 1938 podjął pracę u kowala, przyuczając się do tego zawodu. Od jesieni 1941 był żołnierzem w Obwodzie Pułtusk ZWZ-AK. Pełnił funkcję łącznika między organizacją na terenach wcielonych do Rzeszy i w GG. Podczas służby na granicy był kilkakrotnie ścigany i ostrzeliwany przez niemiecką straż graniczną (Grenzschutz). Aresztowany w 1941 przy przekraczaniu granicy, jako przemytnik został uwięziony w obozie karnym w Pułtusku, z

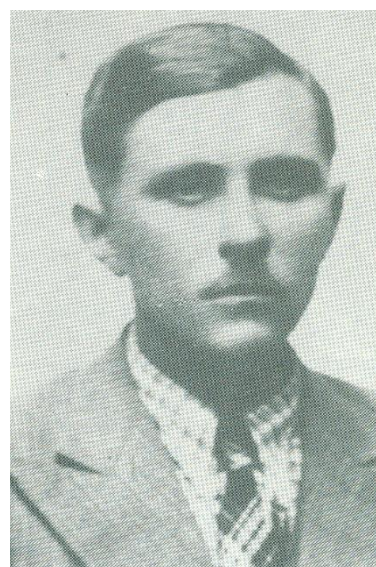
którego zbiegł po 3 tygodniach. Ponownie ujęty pod koniec 1942, przez pół roku przebywał w obozie karnym w Ciechanowie (wyszedł z niego bardzo wycieńczony). Po wejściu armii sowieckiej do Polski kontynuował działalność konspiracyjną. Od kwietnia 1946 był łącznikiem między placówkami Rząśnik i Długosiodło w Obwodzie Ostrów Mazowiecka WiN. „Spalony” we wrześniu 1946, dołączył do oddziału partyzanckiego Stanisława Sumińskiego „Visa”. Uczestniczył w akcji na więzienie w Pułtusk 25 XI 1946 (jako celowniczy erkaemu). W okresie tzw. amnestii ogłoszonej przez komunistów ujawnił się 9 IV 1947. Z dniem 1 V 1947, w uzgodnieniu ze swym byłym konspiracyjnym dowódcą Zygmuntem Dąbrowskim „Orką”, „Krymem”, wznowił działalność niepodległościową, organizując poakowski oddział partyzancki. W październiku 1948 przystąpił do NZW. Dowodził tam patrolem Pogotowia Akcji Specjalnej Komendy Powiatu NZW (krypt. „Noc”, „Tatry”), podlegającej por. Kazimierzowi Żebrowskiemu „Bąkowi”, komendantowi połączonych powiatów pozostałych po Okręgu XV Białystok NZW. W lipcu 1949 stracił kontakt z NZW. Dowodził wówczas samodzielną grupą zbrojną. Na terenie pow. Pułtusk, Ostrów Maz., Maków Maz. i Ostrołęka zbudował, liczące ponad pół tysiąca osób, zaplecze organizacyjne. Stał się symbolem oporu przeciw dyktaturze komunistycznej na Mazowszu. Dowodzony przez niego oddział partyzancki wykonał w latach 1947–1951 blisko sto różnego rodzaju wystąpień zbrojnych przeciw komunistycznemu aparatowi policyjnemu, administracyjnemu i gospodarczemu.

W wyniku prowokacji MBP **Kmiołek** wpadł w ręce „bezpieki” w Katowicach 27 VIII 1951. WSR w Warszawie podczas sesji wyjazdowej w Pułtusk skazał go 28-krotnie na karę śmierci. Został zamordowany 7 VIII 1952 w więzieniu MBP przy ul. Rakowieckiej w Warszawie. Jego brat Franciszek poległ 16 IX 1951 w walce z „bezpieką” w gajówce Jurgi k. Różana.

Edward Nowicki „Sowa”, „Tyczka”

Por., ur. 30 IX 1910 w Mińsku Litewskim w wielodzietnej rodzinie pracownika kolei. Po śmierci rodziców w czasie I wojny światowej rodzeństwem zaopiekował się najstarszy z braci, Stanisław, oficer I Korpusu Polskiego w Rosji. Zabrał je do Polski wraz z ewakuującymi się „Dowborczykami”. Edward zamieszkał wraz z rodziną brata w Warszawie, gdzie ukończył 3 klasy gimnazjum, po czym podjął naukę w Korpusie Kadetów w Rawiczu. Ukończył Szkołę Podchorążych Piechoty w Ostrowi Mazowieckiej-Komorowie. Od 1933 służył w 34. pp w Białej Podlaskiej jako dowódca plutonu łączności. W szeregach tej jednostki walczył w kampanii wrześniowej 1939.

Nie poszedł do niewoli; wiosną 1942 został zaprzysiężony jako żołnierz AK w Warszawie. Skierowany na teren pow. Radzymin (krypt. „Rajski Ptak”), pełnił tam funkcję oficera łączności. Od kwietnia 1944 był oficerem łączności Obwodu Ostrów Mazowiecka (krypt. „Opocznik”). Organizował pracę radiostacji.

Uczestniczył w akcji „Burza” w szeregach III batalionu 13. pp AK, 31 VIII 1944 brał udział w bitwie pod Pecynką. Należał do niewielkiego grona oficerów „Opoczniaka”, dzięki którym zachowana została ciągłość pracy niepodległościowej w pow. Ostrów Mazowiecka w warunkach nowej okupacji sowieckiej.

22 XII 1944 aresztowany przez NKWD. W śledztwie zachował się z godnością właściwą oficerowi WP, nikogo nie obciążał. Wojskowy Sąd Garnizonowy w Warszawie pod przewodnictwem Władysława Garnowskiego wyrokiem z 9 II 1945 skazał por. Edwarda Nowickiego na karę śmierci. Na ścianie celi śmierci wyrył napis: „Tu siedział skazaniec Tyczka-Nowicki za to, że kochał Ojczyznę”. 11 II 1945 zamordowano go w więzieniu praskim przy ul. 11 Listopada. Miejsce jego pochówku pozostaje nieznane. 10 XII 1991 Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie uznał wyrok z 1945 za nieważny. Pośmiertnie odznaczony Krzyżem AK i czterokrotnie Medalem Wojska.

Aleksander Kulesza „Kryśia”, „Sławek”,

kpr. pchor., ur. 2 marca 1913 r. w Wiśniewie. Absolwent Gimnazjum im. Ignacego Mościckiego w Ostrowi Mazowieckiej (matura 1935). Student wyższej Szkoły Nauk Politycznych w Warszawie. Od 1940 r. w szeregach ZWZ-AK Obwodu Ostrów Mazowiecka. W okresie okupacji niemieckiej pełnił różne funkcje: dowódcy plutonu terenowego w Ośrodku Długosiodło, żołnierza patroli Kedywu, w 1944 r. służył w LOB „Tatara”. Ukończył konspiracyjną podchorążówkę. W akcji „Burza” w 8 kompanii III/13 pp AK. Wcielony do „ludowego” WP zdezerterował i powróciwszy w rodzinne strony dołączył do podziemia. Komendant ośrodka AKO Wąsewo. W Zrzeszeniu WiN występując pod pseudonimem „Sławek” – zastępca prezesa Obwodu WiN Ostrów Mazowiecka. Jeden z najbardziej zasłużonych działaczy niepodległościowych lat 1945-1946. Odznaczony KW (1945). Poległ w zasadzce UB 16 stycznia 1947 r

Dariusz Kieliszek „Dorsz”, „Ponury”

Plut., ur. 18 XII 1927 w Ostrowi Mazowieckiej, gdzie uczęszczał do państwowego gimnazjum i liceum. W okresie okupacji niemieckiej był żołnierzem AK w Ośrodku I (tj. miasto) Obwodu Ostrów Mazowiecka (krypt. „Opoczniak”, „Oset”). Jego ojciec i siostra Stanisława zostali aresztowani 27 V 1942 i wywiezieni do KL Auschwitz.

Mimo bardzo młodego wieku, Kieliszka skierowano do Lotnego Oddziału Bojowego, którym dowodził por. Alfred Wieczorek „Tatar”. Uczestniczył w akcji „Burza” w szeregach

8. kompanii III batalionu 13. pp AK; brał udział w wielu walkach i potyczkach. Za męstwo wykazane w czasie walk (m.in. w sierpniu 1944 pod Jarząbką i Pecynką) odznaczony Krzyżem Walecznych.

Aresztowany przez UB 28 XII 1944; zdołał wydostać się z rąk bezpieki i dołączył do oddziału AK-AKO plut. Sylwestra Cera „Sawickiego”, „Tyrolskiego”, który operował w Puszczy Białej (został jego zastępcą). Po powstaniu Zrzeszenia WiN dowodził jednym z partyzanckich oddziałów samoobrony w pow. Ostrów Mazowiecka. Wykonał wiele akcji wymierzonych w komunistyczny aparat represji i jego agenturę. Rozbroił kilkanaście posterunków MO, zlikwidował wielu szczególnie szkodliwych dla społeczeństwa funkcjonariuszy bezpieki. Przeprowadził liczne zasadzki, zdobył wiele sztuk broni i zaopatrzenie potrzebne w konspiracji. Większe walki stoczył pod Długosiodłem, Jelonkami, Przetyczą, Lubielem. W latach 1945–1946 stał się jednym z najbardziej poszukiwanych przez UB organizatorów podziemnego, zbrojnego ruchu niepodległościowego w rejonie Puszczy Białej. Wielokrotnie wydostawał się z zasadzek organizowanych przez bezpiekę.

Partyzanckie szczęście opuściło go dopiero 4 VIII 1946, gdy grupa operacyjna WUBP z Warszawy zaatakowała gospodarstwo we wsi Góry, w którym zatrzymał się wraz z niewielkim patrolem. Akcja ta stanowiła element starannie przygotowanej przez NKWD i MBP operacji; jej celem było ujęcie inspektora Inspektoratu Mazowieckiego WiN mjr. Edwarda Filochowskiego „Sana”, który choć został ranny, zdołał jednak uciec. Dariusz Kieliszek poległ podczas brawurowej próby przebicia się z okrażenia. Miejsce jego pochówku pozostaje nieznane.

Stefan Głowacki vel Edmund Baszko „Ster”,

pchor./ppor. cz.w. Od 1940 r. żołnierz ZWZ-AK Obwodu Ostrów Mazowiecka, początkowo w Ośrodku Poręba. Następnie w Komendzie Obwodu. Zastępca szefa wywiadu (1943-1944), w akcji „Burza” w III/13 pp AK na stanowisku oficera do zleceń specjalnych. Po sierpniu 1944 r. szef wywiadu i zastępca komendanta Obwodu AK-AKO Ostrów Mazowiecka. Jeden z najbardziej zasłużonych organizatorów zbrojnego ruchu niepodległościowego z przełomowego okresu lat 1944-1945. Po utworzeniu Zrzeszenia WiN zastępca prezesa Obwodu WiN Ostrów Mazowiecka. Poległ w walce z grupą operacyjną UB i KBW 25 października 1945 r. w gajówce Laski k. Poręby. Pochowany na cmentarzu w Porębie.

Zygmunt Dąbkowski „Konwalia” „Krym”, „Orka”, „Rota”, „Wojtek”, „Wstęga”

Ur. 20 III 1925 w Borsukach (gm. Zatory, pow. Pułusk). Był jedną z najwybitniejszych postaci pułuskiej konspiracji niepodległościowej. Od 1942 żołnierz AK, a w 1945 – ROAK. Dowództwo ROAK skierowało go jako „wtyczkę” do pracy PUBP w Pułusku. Jesienią 1945 przekazał dla potrzeb podziemia kartotekę konfidentów z terenu tego powiatu.

Zagrożony zdekonspirowaniem i aresztowaniem w lutym 1946 zbiegł do partyzantki, dołączył do oddziału WiN Albina Gąsiewskiego „Mikołaja” z Obwodu Ostrów Mazowiecka. Po rozbiciu Komend Inspektoratu Mazowieckiego i Obwodu Pułusk ROAK doprowadził w październiku 1946 do podporządkowania struktur pułuskiego ROAK Okręgowi WiN Białystok. Przygotował (i uczestniczył w niej) akcję rozbicia więzienia w Pułusku 25 XI 1946. W Zrzeszeniu WiN pełnił funkcję zastępcy prezesa Obwodu Pułusk (krypt. „Paulina”).

W styczniu 1947 zapobiegł rozszerzeniu się „wsypy” w obwodzie, nie dopuścił do bezpośredniego kontaktu ówczesnego prezesa obwodu – agenta UB – z organizacją terenową. Ujawnił się wraz z przeszło 80 podkomendnymi podczas ogłoszonej przez komunistów amnestii w kwietniu 1947. W lutym 1947 wyjechał na teren woj. olsztyńskiego, znalazł zatrudnienie w majątku państwowym Gęglawki, przy czym pozostawał w kontakcie organizacyjnym z dawnymi podkomendnymi.

Już w maju 1947 wznowił działalność niepodległościową. Zlecił Janowi Kmiołkowi zorganizowanie zawiązku oddziału partyzanckiego. Latem 1948 podporządkował się komendantowi pozostałości Białostockiego Okręgu NZW. We wrześniu–październiku 1948 włączył oddział Kmiołka do tej podziemnej struktury i został mianowany komendantem najpierw batalionu terenowego, a wkrótce potem nowej struktury NZW (krypt. „Noc” i „Tatry”), obejmującego część pow. Pułusk i Ostrów Mazowiecka.

12 VI 1949, na skutek zdrady jednego z podkomendnych, został otoczony wraz Bolesławem Kuleszą „Pomstą” i Kazimierzem Ampulskim „Tęczą” przez grupę operacyjną UB i KBW w Zamłyniu pod Długosiodłem. Podczas brawurowej próby przebicia się z okrężenia wszyscy trzej zostali ranni. Mimo beznadziejnego położenia, partyzanci do końca ostrzeliwali się, a ostatnie naboje przeznaczyci dla siebie. Miejsce ich pochówku pozostaje nieznanne.

Aleksander Bednarczyk "Adam"

ur. 21 VIII 1913 w Rzekuniu (pow. Ostrołęka).

Ukończył podchorążówkę rezerwy piechoty, otrzymując przydział do 33 pp „Strzelców Kurpiowskich” w Łomży. W styczniu 1937 awansowany do stopnia podporucznika rezerwy piechoty. Brał udział w wojnie obronnej 1939 w jednostkach Obrony Narodowej. Po zakończeniu kampanii wrześniowej powrócił na teren pow. Ostrołęka. Od maja 1940 był żołnierzem ZWZ, a następnie AK w Obwodzie Ostrołęka (krypt.: „Sęp”, „Jeleń”, „Gruszka”). W komendzie obwodu pełnił różne funkcje, najdłużej – szefa wyszkolenia. W czerwcu 1944 został wyznaczony dodatkowo na stanowisko komendanta II „Ośrodka walki”. Uczestniczył w akcji „Burza” w szeregach 5 puł (spieszonych) AK. W październiku 1944 jego kwatera we wsi Brzozowa została wykryta przez Niemców, a on sam aresztowany razem z dwoma współpracownikami. Przewieziono go do obozu karnego w Działdowie, gdzie sąd wojskowy z Ciechanowa skazał go na karę śmierci przez ścięcie toporem. Wyrok miał być wykonany w obozie koncentracyjnym w Stutthof, jednak w trzeciej dekadzie grudnia 1944 ponownie przewieziono go do Działdowa w celu wznowienia śledztwa. Podczas ewakuacji obozu w styczniu 1945 uciekł i powrócił do pracy konspiracyjnej. W listopadzie został awansowany do stopnia porucznika. W lutym 1945 mianowano go na stanowisko komendanta poakowskiej organizacji AKO w Obwodzie Ostrołęka. Od września 1945 kierował Obwodem Zrzeszenia WiN Ostrołęka (krypt. „Dorota”).

Od sierpnia 1946 pełnił również obowiązki prezesa (inspektora) Inspektoratu Mazowieckiego WiN obejmującego powiaty (obwody): Ostrołęka, Zambrów i Ostrów Mazowiecka oraz częściowo Radzymin i Węgrów. Jesienią 1946 za pośrednictwem Komendy Obwodu Ostrów Mazowiecka podporządkował sobie pozostałości organizacji poakowskiej – ROAK – w pow. Pułtusk, tworząc na ich bazie nową strukturę – Obwód Pułtusk WiN (krypt. „Paulina”). 1 VI 1946 awansowany do stopnia kapitana. W okresie służby w szeregach ZWZ-AK-AKO-WiN odznaczony Krzyżem Virtuti Militari V kl., Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami i Krzyżem Walecznych.

Był jednym z najwybitniejszych, a dziś zupełnie zapomnianych, organizatorów ruchu niepodległościowego na Ziemi Ostrołęckiej. W nocy z 19 na 20 XI 1946 został otoczony przez grupę operacyjną UB z Ostrołęki na kwaterze znajdującej się w gospodarstwie Czesława Kruczyka we wsi Gnaty (gm. Lelis). Poległ śmiercią żołnierską od kul funkcjonariuszy UB, próbując wyrwać się z „kotła”. Miejsce jego pochówku pozostaje nieznane.